

Rudolf Rasch

Duizend brieven over muziek van, aan en rond
Constantijn Huygens

1680

Verwijzingen naar deze tekst graag op de volgende manier:
Rudolf Rasch, Duizend brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens: 1680
<https://huygens-muziekbrieven.sites.uu.nl/>
Voor opmerkingen, suggesties, aanvullingen en correcties: r.a.rasch@uu.nl
© Rudolf Rasch, Utrecht/Houten, 2018
23 augustus 2019

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN [ZIJN ZOON CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)]
11 JANUARI 1680
7142

Samenvatting: Huygens schrijft over een waterpas. Dan bericht hij over de aanwezigheid van een Frans musicus, Fleury, in Den Haag, ter voorbereiding van operavoorstellingen. Vervolgens haalt hij zijn gedichtjes aan waarin de eisen zijn geformuleerd die hij aan een compositie stelt. Te midden van verdere nieuwtjes meldt hij het succes van Hacquart in Den Haag als muziekleraar.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, 17x22cm, abc | -; autograaf).

vroegere uitgaven: OC 8, nr. 2210, pp. 158-160: volledig.

— Worp 6, nr. 7142, p. 428: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7142, pp. 1238-1242: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Philips Doublet (heer van Moggershil); Henri Dumont; Augustin Fleury; Carolus Hacquart; Maximilien d'Hangest d'Ivoy; Constantijn Huygens jr.; Dirk van Leiden van Leeuwen; Reinier Pauw; Johan van Reede (heer van Renswoude); Susanna Rijckaert; Willem van der Straeten.

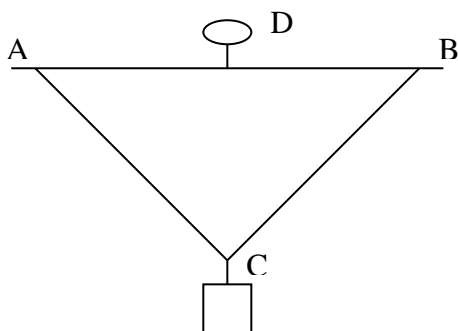
Plaatsen: Engeland; Hofvijver (Den Haag).

Glossarium: air (lied); allemande; cantor (zanger); chant (gezang); chanter (zingen); componist (componist); compositeur (componist); composition (muziekstuk); concert (muziekensemble); contrepoint (contrapunt); contrepunt (contrapunt); courante; fugsgewijs (betreffende imitatie); fugue (imitatie); gagliarde (gaillarde); gesang (gezang); mouvement (beweging); musique (muziek); octaav (octaaf); opéral (betreffende opera); opérateur (operamusicus); quart (kwart); quint (kwint); swier (beweging); trant (beweging).

Transcriptie

À La Haye, le 11e Janvier 1680.

Je ne cesseray de vous presser, jusques à ce que vous ayez satisfait à nostre curiosité nivelliche, ce que nos maistres souhaitent avec impatience. Ivoy m'est venu monstren son niveau, qui est assez portatif, composé de trois barres de fer qui, jointes ensemble à vis, font ce triangle:

Par le milieu D il le suspend à un tripied de bois à pointes de fer, qui s'enferment en un baston, comme vous m'aurez veu un petit tripied de siège. En bas il y attache 3 ou 4 livres de poids; les pinnules sont vers A et B, couchées contre le bord. Je luy ay parlé de ma boette, qui enferme la goutte d'argent vif (vous vous souviendrez comme autrefois je l'avoy appliquée à niveller ma table au billard), ce qu'il a fort gousté et jugé applicable vers son D. Voyez comme je fay aussi le Saul entre les prophètes d'A + B. Vostre huile est fort dans leur bonnes grâces.

On me dit qu'un certain Monsieur Fleury, avant-courreur de vos opérateurs, seroit icy parmi deux ou ¹trois autres: célèbre compositeur d'airs opéraulx et *illustrissimo cantore* comme les François se relèvent les uns les autres. Ils me l'ont voulu faire connoistre, mais j'auray esté sorti; après-demain on le mènera en compagnie,

---

1. <troix>.

où je me rendray, fort désireux de veoir quelqu'expert qui apprenne à nostre jeunesse à chanter au moins aussi bien qu'un lacquais Francois, qui | b | sçavent cela par nature.

Puisque nous sommes sur la musique, passons outre. Je ne sçay si vous vous souvenez de mes 2 vers qui comprennent les 6 choses que je requiers en toute composition comme d'Allemandes, Courantes, Gagliardes, etc. Les voyci:

Beau chant, chant inouy, par fugue un peu conduite,
Le meilleur contrepoint et mouvement, et suite.

Pour les clerqs Flamens il y a ainsi:

*Een fraeij gesang, en nieuw, wat fugsgewijs beleidt.
Het beste contrepunt, ²trant en gevolgsaemheit.*

Item pour les compositeurs:

³*Hoort, componisten, in een woord,
Wat tot uw' contrepunten hoort.
Schouwt quartern achter een en quinten en octaven.
En wat daer al te seer na smaect,
All wat u buyten dien vermaect,
Gunt dat uw' ooren vrij, en maectse niet tot slaven.
Elck heeft sijn sin, dit is de mijn:
'k Will oor-wijs, en niet neuswijs zijn.'*

Monsieur de Renswoude se trouve depuis 4 jours en fièbvre continue, avec une forte toux et douleurs aigues au costé droit, articles considérables pour 86 ans. Je croy que Verstraten le visite; ils sont si *coetanei*, qu'ils ont esté nez en mesme année et moiz et jour. Ce concert est en danger de périr avec luy.

Haquart faict icy assez bien ses affaires, et réussit à instruire plusieurs jeunes gens. Le frère de Moggershill luy va mettre les siens en main. Ce frère se trouve tout boiteux de la goutte, ne pouvant se soustenir sur deux pieds. Le bon Monsieur de Leewen en taste | c | à présent en Angleterre avec plus de douleur qu'il n'en a jamais senti au país. Une vielle est venue, à intention de le guérir *pro nunc et semper*, luy racler tous les matins les ongles de mains et pieds, qu'il a desjà si déliez que des pellicules, et le-voylà pis que jamais. Voyez la vision de ces insulaires.

Je pense qu'il y aura 2 ans que vous estes hors d'icy. Trouveroit-on mauvais que l'esté qui vient vous revinssiez me rendre une visite? Pensez-y, sans donner sujet de mescontentement, par où *quid res privata detrimenti patiatur*. J'auray où vous loger, nos gens demeurans resolu de me quitter. Je croy qu'ils loueront la maison du Président Pau, sur le Vivier, après en avoir inspecté plusieurs autres.

Comment est-ce que vous ne m'avez mandé (que je sache) la mort du bon Abbé du Mont?, au moins si elle est véritable, comme quelqu'un me veut dire.

Cura valetudinem corpusculi, et m'en donnez souvent advis. Hormis ce beau-frère, tout est sain et gagliard icy.

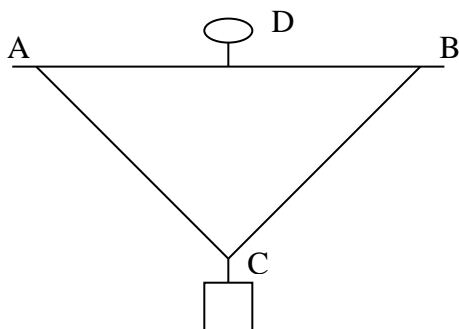
2. In de marge: <ou swier>.

3. Ook Gedichten 8, p. 42.

Vertaling

Den Haag, 11 januari 1680.

Ik zal niet ophouden aan te dringen tot u onze nieuwsgierigheid naar uw waterpas, waar onze meesters vol ongeduld naar uitzien, hebt bevredigd. [Maximilien d'Hangest d']Ivoy heeft mij zijn waterpas laten zien, die goed draagbaar is, en samengesteld uit drie ijzeren staven die, tezamen met schroeven verbonden, deze driehoek vormen:

Bij het midden, D, hangt hij deze op aan een driepoot van hout met ijzeren uiteinden, die worden opgesloten in een stok, zoals u bij mij een kleine driepoot om op te zitten zult hebben gezien. Hij bevestigt daar aan de onderkant een gewicht van 3 à 4 pond aan; de viziers rusten bij A en B tegen de rand. Ik heb met hem mijn reservoir besproken, dat de druppel kwikzilver omsluit (u zult zich herinneren hoe ik dit ooit heb toegepast om mijn biljart waterpas te zetten), wat hem zeer beviel, en waarover hij oordeelde dat dit bij D kon worden toegepast. Kijkt u maar hoe ik eveneens de Saul tussen de profeten A en B heb geplaatst. Uw olie wordt door hen dankbaar gebruikt.

Men zegt mij dat een zekere heer [Augustin] Fleury, wegbereider van de Franse operisten, hier zal zijn, samen twee of drie anderen; [deze Fleury is] een beroemd componist van opera-aria's en ¹een voortreffelijk zanger,¹ zoals de Fransen stuk voor stuk zijn. Men wilde hem aan mij voorstellen, maar ik zal weggeweest zijn. Overmorgen zal men hem naar een gezelschap brengen, waarheen ik mij zal begeven, met de grote wens een vakman te zien die onze jeugd ten minste even goed leert zingen als de [gemiddelde] Franse lakei, die dat van nature kan.

Nu we het toch over muziek hebben, kunnen we wel even verder gaan. Ik weet niet of u zich mijn twee gedichten herinnert waarin ik de zes zaken die mijns inziens voor iedere compositie, zoals allemandes, courantes, gaillardes, enz., vereist zijn, heb verwerkt. Ziehier:

*Beau chant, chant inouï, par fugue un peu conduite,
Le meilleur contrepoint et mouvement, et suite.*

Voor de nederlandstaligen als volgt:

Een fraaie melodie, oorspronkelijk, met imitatie verwerkt,
Met doordacht contrapunt, beweging en goede samenhang.

En hetzelfde voor de componisten:

Hoort, componisten, in een woord,
Wat bij uw contrapunt behoort.
Vermijdt parallelle kwarten, kwinten en octaven,
En alles wat daarnaar tendeert.
Al wat u verder componeert,
Laat uw oren oordelen, maak ze niet tot slaven,

Ieder heeft zijn voorkeuren, de mijne is:
'Ik wil vóór alles mijn oren en niet de boeken staven.'

De ⁴heer van Renswoude heeft nu al vier dagen achtereen koorts, een zware hoest en stekende pijnen in zijn rechterzij, hetgeen nogal wat is voor iemand van 86. Ik meen dat [de heer Willem van der] Straeten hem bezoekt; zij zijn zo zeer ⁴leeftijdgenoten,[↓] dat ze op de zelfde dag van de zelfde maand in het zelfde jaar zijn geboren. Dit samenspel dreigt nu met hem te verdwijnen.

[Carolus] Hacquart doet hier tamelijk goede zaken, en is erin geslaagd verschillende jongelieden als leerling te krijgen. ⁵Zwager Moggershil is voornemens hem ⁶zijn kinderen onder zijn hoede te geven. Deze zwager is helemaal mank door de jicht, zodat hij niet meer op twee benen kan staan. De goede heer [Dirck van Leiden] van Leeuwen heeft op het ogenblik in Engeland meer last daarvan dan hij ooit in dit land heeft gehad. Een oude [dame] is, met de bedoeling hem ⁴eens en voor altijd[↓] te genezen, gekomen om hem iedere morgen de nagels van handen en voeten schoon te krabben, die reeds zo los zitten dat het wel velletjes lijken, en ziedaar, het is nu erger dan ooit. Dat is het inzicht van die eilandbewoners.

Het zal, geloof ik, twee jaar geleden zijn dat u hier voor het laatst was. Zal men het verkeerd vinden dat de komende zomer u ertoe brengt mij een bezoek te brengen? Denkt u er eens over na, zodat u geen reden geeft tot onvrede, waardoor ⁴de eigen zaak iets van schade zou oplopen.[↓] Ik zal ruimte hebben om u onder te brengen nu onze ⁷lieden vastbesloten blijven mij te verlaten. Ik meen dat zij het huis van president [Reinier] Pauw zullen huren aan de [Hof-]vijver, na verschillende andere te hebben bekeken.

Waarom heeft u mij niets gemeld (voor zover ik weet) over de dood van de goede abbé [Henri] Dumont, wanneer het tenminste ⁸waar is wat iemand mij heeft gezegd?

⁴Houd uw lichamelijke gezondheid in het oog,[↓] en geef mij daarover veelvuldig bescheid. Afgezien van die zwager is iedereen hier gezond en vrolijk.

---

4. Johan van Reede.

5. Philips Doublet.

6. Constantia Theodora, Philippina en Philips [IV] Doublet.

7. Constantijn Huygens jr. en Susanna Rijckaert.

8. Deze geruchten waren onjuist. Dumont overleed pas in 1684.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN COENRAAD RUYSCH (LONDEN)
12 JANUARI 1680
7143

Samenvatting: Huygens beveelt Ruysch aan eens te proberen in contact te komen met Judith Killigrew, naar zijn smaak de beste bespeelster van luit en gitaar die hij kent.

Het antwoord van Ruysch ging verloren.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 975: afschrift (apograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. LXXXVIII, p. 78: onvolledig (<Le quartier de ... ou l'autre sexe>).
— Worp 6, nr. 7143, p. 428: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7143, pp. 1242-1245: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Karel II (koning van Engeland); Henry Killigrew; Judith Killigrew.

Plaatsen: Frankrijk; Westminster.

Glossarium: gitaar (gitaar); luth (luit).

Transcriptie

Copie.

¹À Monsieur Ruysch, à London.

À La Haye, ce 12e de l'an 1680, que je vous souhaittes très-heureux.

Monsieur,

Le quartier de Westminster, où je sçay que vous logez, a esté illustré de mon temps de la demeure d'une dame; compagne du Docteur Killigrey, lors Chapelain du Roy, et depuis promeu au Décanat du mesme quartier, dont il est bien certain qu'il doibt encor aujourd'huy y tenir sa résidence. Cela estant si proche de vous, je me veux du mal de ne vous avoir pas informé que j'ay laissé ladite Dame Doyenne riche de deux les plus excellentes mains sur le luth et ensuite sur la guitarre, que j'avoue jamais avoir trouvé en l'un ou l'autre sexe. Tenez-le-vous pour dit, s'il vous plaist, et croyez sur ma parole, qu'il vault fort la peine que vous taschez de sçavoir si ces miraculeuses mains sont encor en action. Ce qui m'en tient en doubte, c'est que je n'ay jamais connu la pauvre dame que foiblette et à peu près phtisique, pourquoy elle a esté obligée plus d'une fois d'aller chercher sa santé jusque dans quelque[s] fontaines minérales en France. S'il luy en reste tant soit peu, je m'asseure que vous me sçaurez gré de mon adresse, et ne serez pas mal receu par ces bonnes gens, si vous prenez la peine de leur tesmoigner que je suis,

etc.

---

1. Adres autograaf.

Vertaling

Aan de heer Ruysch, te Londen.

Den Haag, 12 januari van het jaar 1680, dat, zo is mijn wens, voor u zeer voorspoedig moge zijn.

Mijnheer,

De wijk Westminster, waar u, zoals ik weet, verblijft, is in mijn [Engelse] tijd gesierd geweest door de aanwezigheid van een ²vrouw, echtgenote van doctor [Henry] Killigrew, toen kapelaan van de ³koning, en sindsdien gepromoveerd naar het decanaat van dezelfde wijk, waarvan het wel zeker is dat hij tot op de huidige dag daar zijn verblijf heeft. Aangezien dat niet ver van u vandaan is, zou ik het mijzelf kwalijk nemen u niet te hebben geïnformeerd dat ik deze dame van de deken daar heb achtergelaten met de rijkdom van de twee meest voortreffelijke handen voor [het bespelen van] de luit en ook van de gitaar, zoals ik beken ze nooit bij een van de beide seksen te hebben gevonden. Denkt u daaraan, als het u belijft, en geloof u mij op mijn woord dat het beslist de moeite waard is dat u probeert te weten te komen of deze wonderbaarlijke handen nog steeds bezig zijn. Wat mij in twijfel houdt, is dat ik de arme vrouw niet anders ken dan als een kasplantje en op het randje van de tering zwevend, reden waarom zij zich meer dan eens verplicht heeft gezien [herstel van] haar gezondheid te zoeken bij enkele mineraalwaterbronnen in Frankrijk. Als er ook nog maar iets over is van haar capaciteiten, verzeker ik u dat u mij dankbaar zult zijn voor deze inlichtingen, en dat deze goede lieden u geen slechte ontvangst zullen bereiden, als u de moeite neemt hen te willen meedelen dat ik ben,

enzovoorts.

---

2. Judith Killigrew.

3. Karel II.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN [COENRAAD] RUYSCH [LONDEN]
3 FEBRUARI 1680
7146

Antwoord op Ruysch' niet bewaarde antwoord op Huygens' brief van 12 januari 1680 (7143).

Samenvatting: Huygens spoort Ruysch aan verder te zoeken naar de verblijfplaats van Judith Killigrew.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 974: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 6, nr. 7146, p. 430: samenvatting.

Namen: Archimedes [= Christiaan Huygens]; Christiaan Huygens; Henry Killigrew; Judith Killigrew; Dirck van Leiden van Leeuwen.

Plaats: Parijs.

Glossarium: concert (concert); luth (luit).

Transcriptie

À Monsieur Ruysch.

3 Fevrier 1680.

Monsieur,

Vous venez de m'annoncer une catastrophe de ceste merveilleuse et plus malheureuse dame, dont je plains plus la dernière acte que tout ce qui a passé devant, quoyque ce ne soyent pas de petits articles, d'abandonner païs, mari, enfant et famille, ou jamais (pour autant de connoissance que j'en ay), elle ne s'est trouvé que bien. Cependant je ne puis me resoudre à la perdre tout à faict, de veue ne fruster que pour l'interest de mon Archimède à Paris, qui, assurez-vous, aura de l'obligation, si vous pouvez trouver moyen de m'apprendre *quâ illa regione requiratur* et dans quel coing bigot ceste folle fugitive s'est allé fourrer. Car toute religieuse qu'elle puisse se qualifier, je m'assure, que si c'est dans Paris, où elle se confine, mondit Archimède trouvera moyen d'en obtenir encor, en mon nom qu'elle se présente avec son luth à quelque grime de concert, si tant est qu'il reste encor de la vigueur à ces pauvres mains decharnées, qui pour estre desja telles de mon temps, ne laissoyent pas de me ravir, comme je vous ay dit, par-dessus tout ce que j'ay jamais veu faire sur le luth. Son honeste homme de mary est tant de mes amis, qu'il ne voudra vous refuser ceste connoissance, si vous prenez la peine de l'en requérir de ma part, parmi les offres de mon service, comme je vous en supplie avec instance. Mais plus fortement encore que ne vueillez vous chagriner de ceste nouvelle importunité, j'en attens l'effet de la suite de vos bontez et me dit véritable,

etc.

Je repute Monsieur de Leeuwen bien-heureux en ceste occurence, de vous avoir si proche, sans qu'il auroit courru beaucoup d'hazard de se veoir rompre la teste, d'une partie de ceste sottie commission, dont il ne se peut que trop bien passer dans la presse de ses occupations, et, qui pis est, dans celle de la fréquente atteinte de ses douleurs, dont nous ne cessons de le plaindre sensiblement. Je vous prie, Monsieur, de l'en assurer, et qu'il nous tarde de le luy pouvoir tesmoigner de bouche, tant serviteur que généralement tout nous luy sommes.

Vertaling

Aan de heer [Coenraad] Ruysch.

3 februari 1680.

Mijnheer,

U heeft mij zojuist een rampzalig bericht gestuurd over deze wonderbaarlijke en nog meer ongelukkige ¹dame, wier laatste stap ik meer beklag dan alles wat zich al eerder heeft afgespeeld, hoewel het geen geringe zaak is om land, echtgenoot, kind en familie te verlaten, waar (voor zover ik weet) zij het niet anders dan goed heeft gehad. Toch kan ik niet besluiten haar geheel uit het oog te verliezen, al was het maar om niet het belang te schaden van mijn ²Archimedes in Parijs, die - wees daarvan verzekerd – een verplichting zal hebben, als u een manier weet om mij op de hoogte te stellen ³in welke streek zij moet worden gezocht¹ en in welk vroom hoekje deze dwaze vluchteling zich heeft neergelaten. Want zo godsdienstig als ze zich kan voordoen, ik ben er zeker van dat als zij zich in Parijs ophoudt, mijn genoemde Archimedes een manier zal vinden om haar zover te krijgen dat zij zich, in mijn naam, laat horen met haar luit in een of ander soort van concert, als er tenminste nog wat over is van deze arme uitgeteerde handen, die mijn tijd niet al zo waren en niet ophielden mij in verrukking te brengen, zoals ik u al heb gezegd, meer dan wat ik ooit heb horen spelen op de luit. Haar goede ³echtgenoot is zo'n goede vriend van mij dat hij u die informatie niet zal onthouden als u de moeite neemt daarnaar te vragen uit mijn naam, met het aanbod van mijn diensten, zoals ik u met nadruk vraag. Maar meer nog dan dat u zich niet teneer laat slaan door deze nieuwe vrijpostigheid, wacht ik op de resultaten van uw goedheid en noem mij daadwerkelijk,

enz.

Ik houd de heer [Dirck van Leiden] van Leeuwen voor een gelukkig man in de omstandigheid dat u zo dicht bij hem bent, want zonder dat zou hij veel gevaar hebben gelopen zich het hoofd te breken, deels over deze dwaze opdracht, waaraan hij met zijn drukke bezigheden maar beter voorbij kan gaan, en, wat erger is, over zijn regelmatige pijn aanvallen, waarover wij niet ophouden hem medelevend te beklagen. Ik verzoek u, mijnheer, hem ervan te verzekeren dat wij erop wachten hem dat mondeling te kunnen verzekeren, zowel als dienaar als in het algemeen alles wat wij voor hem zijn.

---

1. Judith Killigrew.
2. Christiaan Huygens.
3. Henry Killigrew.

[SUSANNA HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN [HAAR BROER CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)]
8 MAART 1680
7149A

Vervolg op Susanna Huygens' brief van 1 februari 1680 (OC 8, nr. 2215, pp. 271-273).

Samenvatting: Susanna schrijft over verschillende zaken. Haar kinderen kunnen al courantes dansen.

Een antwoord van Christiaan Huygens is niet bewaard. Susanna Huygens schreef opnieuw op 25 juli 1680 (OC 8, nr. 2224, pp. 292-294).

Primaire bron: Amsterdam, Univ. Bibl., Hs. 27, map Ax 1-30, nr. 23: brief (dubbelvel, 15x20cm, abcd | -; autograaf).

Vroegere uitgave: OC 8, nr. 2218, pp. 278-279: volledig.

Namen: Constantia Boudaen; Philippina Doublet; Philips Doublet; Philips Doublet jr.; Constantijn V Huygens; Lodewijk Huygens; Cornelis de Jonge (heer van Ellemeet); La Court; Maurits Lodewijk van Nassau la Lecq (heer van Beverweert); Maria Elisabeth Musch; Isabella Jacoba Pompe; Jacoba Teding van Berckhout; Jan Teding van Berckhout (heer van Sliedrecht); Isaac Vossius; Hendrik Zuerius; Maria Zuerius.

Glossarium: courante (courante).

Transcriptie

À La Haye, le 8 Mars 1680.

Après avoir resceu la lettre de Mademoiselle la Court du 16 Février, j'ay etté beaucoup en peine de vostre indisposition, mais grâces à Dieu, mon cher frère, que peu de temps après vous avez etté en estat de nous informer vous-mesme de vostre santé et que l'accident duquel vous ettiez incommodé estoit passé. Je viens d'en apprendre aussi la confirmation de Madame de Caron par le dernnier ordinaire et elle me dit que vous aviez desjà sorty deux ou trois fois pour prendre l'air. Je souhaite, mon frère, que vostre santé puisse aller de mieux en mieux et que la bonne résolution vous demeure de venir nous voir en Hollande. Mon père en aura une joye particullière, car, quoyqu'il nous veut faire à croire que la solitude ne luy | b | sera pas fascheuse, il me semble que le changement est trop grand pour un homme de son age, après avoir passé toutte sa vie dans une famille assé nombreuse, de se trouver seul dans un si grande maison. Mais vostre compagnie, mon frère, remédiera à tout et fera passer à mon père sa solitude agréablement.

Le frère Drossart est icy, mais il fait estat de retourner bientost au logis, ayant laissé sa femme bien grosse et en estat d'accoucher avant la fin du mois prochain. ¹Ce sera le cinquième enfant et le quatrième en vie. Vous auriez plaisir d'ouir raisonner son ainé et d'entendre sa poésie. De ma vie, je n'é veu son semblable: il n'a pas encore cinq an et il lit toutte sorttes de livres. Les miennes ne sont pas encore avancez jusques-là, quoyqu'ils le surpassent beaucoup en age, *maer al het verstant komt niet gelijk*. | c | Les nostres prennent plus de plaisir à dansser, [qu'] ils ont appris pendant l'hyver. Nostre Phippie dansse la courante simple comme une grande desmoiselle, et *broer* fait son possible aussy.

Toutte la famille de Zueerts van Zueert ont passé quelque temps à La Haye. Miralinde en estoit aussi. Une partie en est restée icy, mais le cousyn Henry, sa femme et ses enfens sont partis. Le bruit estoit furieux lorsque toutte la troupe se trouvoit en une mesme chambre, comme il est arivé plusieurs fois qu'on les avoit priez à diner chez quelqu'un du parentage. Mick est tousjour la mesme d'humeur, mais elle n'est plus en estat d'enflammer par ses attraits des amans, comme elle croyoit faire autrefois. Un peu de blanc et du rouge est employé pour coriger les deffauts, mais que dira[-t-]on, la jeunesse est passée et nos beaux jours ne reviennent jamais. | d |

La sepmaine passée nous avons etté, mon mary et moy, d'un festin chez Monsieur d'Ellemeet. La compagnie estoit de dix-huit personnes. La soirée se passa au jeu de l'ombre et puis l'on trouva dans un

---

1. <Se>.

chambre suivante une grande table bien proprement couverte et un ambigu très-magnifique. Madame de Buat et *nichje* Pompe furent aussi du festin, la dame fort parée. Elle dit quelle a dessein de partir pour France astheur au printemps, mais j'en doute tousjours, aussi sa maison n'est pas louée. Le pauvre Slijdregt continue tousjour son assiduité. *Nichje* demeure astheure avec sa mère dans la maison de Vossius, prosche de Monsieur de Beverweert. Elle voit beaucoup de monde, mais la mère ne paroist jamais. Elle a une sorte de *staetjuffrouw*, *maer die kunnen daer niet wel aerden*; elle a desjà la troisièmme depuis deux mois, mais elle les gouverne assé sottement, dit-on. Enfin, la pauvre *nichje* fait parler d'elle.

Adieu, mon cher frère, adieu. Toutte nostre famille se portte bien et vous salue très-humblement. Dieu veuille que nous vous puissions voir bientost en bonne santé.

Je vous prie de saluer Mademoiselle la Court de ma part et par occasion je vous prie de faire mes baisemains à la cousine Caron.

Vertaling

Den Haag, 8 maart 1680.

Nadat ik de ²brief van mevrouw [***] la Court van 16 februari jl. had ontvangen, heb ik mij erg bezorgd gemaakt over uw toestand, maar goddank, mijn lieve broer, was u korte tijd later in staat ons zelf te berichten over uw gezondheid en dat de oorzaak, waardoor uw ongemak werd veroorzaakt, nu voorbij is. Ik ontving daarvan zojuist ook een ³bevestiging van mevrouw [Constantia] Caron [geboren Boudaen] met de laatste postzending, en zij zegt mij dat u reeds twee of drie maal buiten bent geweest om een luchtje te scheppen. Ik wens, broer, dat uw gezondheid beter en beter moge worden, en dat u blijft bij het goede besluit om ons in Holland te komen opzoeken. Mijn vader zal daar bijzonder veel genoegen aan beleven, want hoewel hij ons wil doen geloven dat de eenzaamheid hem niet hindert, lijkt het me dat de ⁴verandering te groot is voor iemand van zijn leeftijd, om, na heel zijn leven te hebben doorgebracht te midden van een nogal grote familie, [nu] alleen te zijn in zo'n groot huis. Maar uw gezelschap, broer, zal dat alles verhelpen, en maken dat mijn vader zijn eenzaamheid aangenaam kan doorbrengen.

Broer de drost [Lodewijk Huygens] is hier, maar hij maakt zich klaar om spoedig naar zijn woning terug te keren, waar hij zijn vrouw [Jacoba Teding van Berckhout], die hoogzwanger is en die verwacht om voor het einde van de maand te bevallen, heeft achtergelaten. Dat zou het vijfde kind worden, en het vierde in leven. U zou er behagen in scheppen haar eerstgeborene [Constantijn V] te zien redeneren en zijn gedichten te beluisteren. Zijn gelijke heb ik `mijn hele leven nog niet gezien: hij is nog geen vijf, en leest allerlei boeken. Mijn [kinderen] zijn daar nog niet aan toe, hoewel ze veel ouder zijn, ^Lmaar niet iedereen heeft dezelfde ontwikkeling.^L De onze hebben meer zin in dansen, wat ze afgelopen winter hebben geleerd. Onze Philippina danst de courante simple als een dame van stand en ^Lbroer^L [Philips] doet ook zijn best.

De hele familie Zuerius heeft enige tijd in Den Haag doorgebracht. Miralinde [Maria Zuerius] was er ook. Een deel is hier gebleven, maar neef Hendrik [Zuerius], zijn vrouw en zijn kinderen zijn vertrokken. Het lawaai was enorm wanneer het hele gezelschap zich in één kamer bevond, zoals verschillende malen gebeurde, wanneer ze te eten waren genodigd bij een familielid. Mick [Maria Zuerius] is nog niets veranderd, maar zij is niet meer in staat door haar aantrekkelijkheden verliefden in vuur en vlam te zetten, zoals zij meende vroeger te doen. Een beetje poeder en wat rouge wordt aangewend om de gebreken te verhullen, maar wat moet je ervan zeggen; de jeugd is voorbij, en onze mooie dagen komen nooit meer weerom.

Vorige week waren wij, mijn man [Philips Doublet] en ik, op een feest bij de [heer Cornelis de Jonge] van Ellemeet. Het gezelschap bestond uit 18 personen. De avond werd doorgebracht met ⁵ombereen, en vervolgens trof men in een aangrenzende kamer een grote tafel aan, zeer netjes gedekt, een prachtig mengsel van

---

2. La Court aan Susanna Huygens, 16 februari 1680 (verloren).

3. Caron aan Susanna Huygens (verloren).

4. De verhuizing van Constantijn Huygens jr. en Susanna Rijckaert?

5. Een kaartspel.

voorwerpen. Mevrouw [Maria Elisabeth Fleury de Coulan, vrouwe] van Buat [geboren Musch] en ^Lnichtje^L [Isabella Jacoba] Pompe waren eveneens op het feest, en mevrouw was zeer bijzonder gekleed. Zij zei dat ze van plan is om deze tijd in de lente naar Frankrijk te vertrekken, maar ik heb daar nog steeds mijn twijfels over; ook is haar huis nog niet verhuurd. De arme [Jan Teding van Berckhout, heer van] Sliedrecht is nog immer erg opdringerig. ^LNichtje^L verblijft momenteel met haar moeder [Maria Elisabeth Musch], in het huis van [Isaac] Vossius, vlakbij dat van de [heer Maurits Lodewijk la Lecq], heer van Beverweert. Zij bezoekt veel mensen, maar haar moeder komt nooit ergens. Zij heeft een soort van ^Lceremonie-juffrouw, maar die kunnen daar niet erg goed aarden;^L zij heeft nu al de derde sinds twee maanden, maar zij leidt hen dan ook op tamelijk zotte manier, naar men zegt. Enfin, het arme ^Lnichtje^L doet van zich spreken.

Vaarwel, mijn lieve broer, vaarwel, heel onze familie maakt het goed en groet u nederig. Moge het Gods wil zijn dat wij u spoedig in goede gezondheid terugzien.

Ik verzoek u mejuffrouw La Court namens mij te groeten en ik vraag u [eveneens], bij gelegenheid, mijn groeten over te brengen aan nichtje [Constantia] Caron [geboren Boudaen].

CONSTANTIJN HUYGENS [DEN HAAG]
AAN MICHAËL DÖRING (HAMBURG)
10 APRIL 1680
7150

Antwoord op een verloren gegane brief van Döring.

Samenvatting: Huygens dankt Döring voor de gezonden stukken, die hem via mevrouw Seullin (geboren Römer) hebben bereikt. Hij stuurt Döring er tevens een paar terug, met wijzigingen en ook een getransponeerde, door Huygens nader uitgewerkte compositie.

Bijlage: drie composities voor luit (Döring, door Huygens bewerkt en/of getransponeerd).

Door Huygens met begeleidende brief (7151) aan Catharina Römer te Dordrecht gezonden ter verdere verzending naar Döring.

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 951-952: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. LXXXIX, pp. 78-79: onvolledig (<Il y a ... cy jointes>, <Mais comme ça ... mode qui tienne>).

— Worp 6, nr. 7150, p. 431: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7150, pp. 1245-1248: volledig, met Nederlandse vertaling.

Naam: Anna Catharina Römer.

Plaats: Frankrijk.

Glossarium: accord (stemming [van luit]); air (lied); basse (baspartij); composition (muziekstuk); courante; demi-ton (halve toon); dur (zonder mol); luth (luit); mesure (maat); mode (toonsoort); mol (met mol); mouvement (beweging); musique (muziek); note (noot); partie (partij); pièce (muziekstuk); tablature (tabulatuur); ton (toonsoort).

Transcriptie

À Monsieur Doring, Docteur en Médecine à Hambourg.

10 Avril 1680.

Il y a quatre ou cinq jours, Monsieur, que par l'adresse de Mademoiselle Seullyn je receus le beau feuillet de tablature dont il vous a pleu me régaler. J'en parle ainsi sans feinte et avoue franchement d'avoir gousté ces pièces comme productions d'un très-beau génie, et que la France pourroit estre surprise de veoir naistre si Françoises si avant dans le Nord. En les jouant, il m'est eschappé de la main quelques nouvelles notes et mesures que j'ay pensé en pouvoir égayer le mouvement et l'air, et j'ay ozé les y marquer comme vous les allez veoir par les copies d'un mes gens cy-jointes. Si ceste liberté vous choque, appeaisez-vous, et croyez que j'en tousjours souffriray autour de vostre main aveq beaucoup de joye: ¹*caedimus inque vicem probemus crura sagittis*. Mais comme ça et là ma critique pourra vous paroistre peu fondée, ce sera de m'obliger beaucoup si vous prenez la peine de m'enseigner où elle vous déplaist, et chaque réplique me vaudra une leçon. Dans la 7, 8 et 9e mesure de vostre courante il y a une chute de basse si magnifique qu'il ne se peut rien de mieux. Mais je ne puis entrer icy dans le détail de tous vos beaux endroits: ²*Est ubique quod eminere posset, nisi inter paria legetur.*

J'ay pris plaisir à vous travestir pour une partie en divers autres tons, dont n'en voicy qu'un, qui peut estre se trouvera le plus commode pour Mademoiselle Seullyn, comme cette constante amatrice ne laisse guère passer de choses nouvelles par ses mains sans s'en réserver quelque copie. Outre que par moy-mesme je suis assez soigneux de n'altérer pas l'accord de mon luth sans beaucoup de nécessité, ne voyant pas sans cela

---

1. Persius, *Satyrae*, IV, 42.

2. Seneca, *Epistulae morales ad Lucilium*, IV, 33, 4: 'Quocumque miseris oculum, id tibi occurret quod eminere posset nisi inter paria legeretur.'

quelqu'un y gagner, ³m'important peu de quel accord on me joue une bonne pièce, qui doit ⁴tousjours estre telle, de quelque biais qu'on la prenne, comme la variété de formes ne peut rien oster à la valeur de l'or tout pur, ainsi, Monsieur, comme | 952 | ce grand nombre de mes compositions (que j'auroy honte de vous quoter) passe par tous les modes de la musique, *durs* et *mols*, à la réserve de quelque basse, que ce *dur* ou *mol* obligent de changer de quelque demi-ton, mon luth demeure tousjours en estat, et m'en fait peu user mes chevilles pour en réparer la débauche. La variété dont au contraire les François se tourmentent, est un effet de cette maladie nouvellière dont nous voyons ceste vive nation si agitée, qu'il n'y a jamais mode qui tienne. C'est icy enfin une matière, dont je prendray grand plaisir à m'entretenir avec vous, Monsieur, si un jour nous avions le bien de ⁵vous veoir en nos quartiers. En attendant ce bonheur, bienque apparamment tout ne pourra terminer qu'en souhaits, je vous prie de faire estat de mon estime très-parfaicte, et qu'aux occasions de vostre service et de mon peu de pouvoir vous me trouverez tousjours vostre très-humble et très-asseuré serviteur,

C.H.

Vertaling

Aan de heer Döring, doctor in de medicijnen te Hamburg.

10 april 1680.

Het was vier of vijf dagen geleden, mijnheer, dat ik via ⁶mevrouw Seullin het fraaie tabulatuurblad ontving waarop u mij heeft willen onthalen. Ik praat er aldus zonder veinzen over, en beken openlijk van deze stukken te hebben genoten, als voortbrengselen van een grote geest, en dat Frankrijk verbaasd zou kunnen zijn zulke Franse [stukken] zover in het noorden te zien ontstaan. Terwijl ik ze speelde, zijn enkele nieuwe noten en maten aan mijn hand ontsnapt, waarmee ik gemeend heb het ritme en de melodie te kunnen verlevendigen, en ik heb het gewaagd deze erbij te noteren, zoals u zult kunnen zien in de bijgevoegde ⁷afschriften van één van mijn mensen. Als deze vrijheid u schokt, blijf dan gerust kalm, en geloof dat ik altijd [de ingreep van] uw hand in deze met grote vreugde zal willen ondergaan: ⁸ ^LLaten wij om beurten bestormen en de benen blootstellen aan pijlen.[↓] Maar omdat hier en daar mijn kritiek u weinig gefundeerd zal voorkomen, zult u mij zeer verplichten als u de moeite neemt mij te onderwijzen waar die u mishaaft, en ieder antwoord zal dan voor mij de waarde van een les hebben. In de zevende, achtste en negende maat van uw courante is er zo'n uitgelezen dalende sprong in de bas dat iets beters niet mogelijk is. Maar ik kan hier niet in detail ingaan op al uw fraaie passages: ⁹ ^LOverall is het zo dat iets alleen kon uitsteken, wanneer het niet tussen zijn gelijken werd gekozen.[↓]

Ik heb er genoeg aan beleefd [werk van] u voor een deel om te zetten in verschillende andere toonsoorten, waarvan u er hier slechts één ziet, die wellicht het meest geschikt is voor mevrouw Seullin, aangezien deze trouwe liefhebster zelden nieuwe zaken door haar handen laat gaan zonder voor zich een afschrift ervan te laten maken. Behalve omdat ik persoonlijk er zeer zorgvuldig in ben om de stemming van mijn luit niet te veranderen als het niet echt nodig is, — want ik zie niet in hoe iemand daarmee iets zou kunnen winnen —, en omdat het mij weinig uitmaakt op welke stemming men mij een goed stuk voorspeelt, dat altijd goed moet zijn, hoe men het ook uitvoert, zoals ook de diversiteit van de vorm niets kan afdoen aan de waarde van geheel zuiver goud, daarom, mijnheer, hoewel het grote aantal van mijn composities (waarvoor ik me zou schamen

---

3. <m'important peu ... l'or tout pur> in de marge.

4. <tous>.

5. <nus>.

6. Anna Catharina Römer.

7. Huygens stuurde vermoedelijk dezelfde bewerkingen aan Anna Catharina Seullin geboren Römer. Zie zijn brief aan Anna Catharina van 10 april 1681 (1751).

8. Persius, *Satyrae*, IV, 42. Huygens noteerde het citaat ook onder zijn gedicht 'Aen den Heere van Maesdam, op eenighe verstellingen bij mij gedaen in sijne dichten,' 22 juni 1675 (Gedichten 8, pp. 127-128).

9. Seneca, *Epistulae morales ad Lucilium*, IV, 33, 4: 'Waarheen je ook je blik richtte, het zal je zijn opgevallen *dat iets alleen kon uitsteken wanneer het niet tussen zijn gelijken werd uitgekozen.*'

het u te noemen) alle toonsoorten van de muziek doorloopt, met grote en kleine tertsen, blijft mijn luit steeds in [dezelfde] toestand, met een voorbehoud voor een enkele bas [-snaar], die door grote of kleine tertsladder een enkele halve toon te worden moet worden gewijzigd, en maakt aldus dat ik mijn stemkrukken maar weinig gebruik om het misbruik ervan te vermijden. De verscheidenheid waarmee daarentegen de Fransen zich kwellen is een uitvloeisel van die nieuwerwetse ziekte, waardoor, naar wij merken, deze levendige natie zo opgewonden is, dat er geen enkel gebruik standhoudt. Dit nu, tenslotte, is een kwestie, waarover ik graag eens met u, mijnheer, in gesprek zal willen treden, wanneer wij eens het genoeg zullen hebben u bij ons te mogen begroeten. Wachtend op dit gelukkige moment, hoewel kennelijk alles slechts met wensen kan eindigen, verzoek ik u op mijn volmaakte achting te rekenen, en dat u bij gelegenheden dat ik u van dienst kan zijn met mijn geringe kunnen, mij altijd zult aantreffen als uw nederige en getrouwe dienaar,

Constantijn Huygens.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN ANNA CATHARINA RÖMER (DORDRECHT)
10 APRIL 1680
7151

Samenvatting: Huygens stuurt Anna Catharina Römer (echtgenote van Jean Seullin) enkele stukken van Döring die hij getransponeerd heeft.

Bijlage: Huygens aan Döring, 10 april 1680 (7150).

Over een onmiddellijk antwoord van Anna Catharina Römer is niets bekend. Later (voorjaar 1681) schreef zij wel, maar de brief is verloren gegaan. Huygens beantwoordde die brief op 25 juni 1681 (Worp 6, nr. 7178, p. 440).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 953: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. XC, p. 80: volledig.

— Worp 6, nr. 7151, p. 431: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7151, pp. 1248-1249: volledig, met Nederlandse vertaling.

Naam: Michaël Döring.

Glossarium: pièce (muziekstuk); ton (toonsoort); transposer (transponeren).

Transcriptie

À Mademoiselle Seullyn, à Dordrecht.

10 Avril 1680.

Mademoiselle,

Je ne ferme pas ceste lettre, afin que sans redite je puisse vous faire veoir à quel point j'estime le présent que Monsieur Doring m'a voulu faire par vos mains, et l'obligation que j'avoue en avoir à vous deux ensemble. Pour reconnoistre aucunement vos peines, j'ay bien voulu prendre celle de transposer trois de ces jolies pièces en un autre ton que je croy que vous trouverez si bien de vostre portée au prix de l'original, que malaysément pourrez-vous vous empescher d'en voler quelque copie, comme je vous en ay bien veu user, en choses de moins de valeur, qui n'estoyent que de mon creu. Cela faict, je vous recommande la direction du paquet, par les voyes qui vous sont connues.

Je suis très-aysé de vous sçavoir remise si heureusement en santé, et souhaite que puissiez en jouir longues années après moy, qui suis tousjours et en toutes manières,

Mademoiselle,

[etc.]

Vertaling

Aan ¹mevrouw Seullin, te Dordrecht.

10 april 1680.

Mevrouw,

Ik sluit deze brief niet, teneinde u zonder het te hoeven herhalen de waardering te kunnen laten zien voor het geschenk dat de heer [Michaël] Döring mij via u heeft doen toekomen, en de verplichting die ik beken ervoor jegens u beiden te hebben. Om enigszins uw moeite te vergoeden, heb ik de moeite genomen drie van deze aardige stukken naar een andere toonsoort te transponeren, die u, naar ik meen, zo goed ten koste van het origineel zullen bevallen, dat u niet gemakkelijk zult kunnen nalaten er heimelijk een afschrift van te maken, zoals ik u vaker heb zien doen, van zaken van geringere waarde, die slechts door mij waren voortgebracht. Als dat gedaan is, beveel ik u de bezorging van het pakket aan, langs de u bekende wegen.

Het verheugt mij u weer in goede gezondheid te weten, en ik wens dat u er vele jaren na mij nog steeds van zult kunnen genieten, ik, die altijd en in ieder opzicht ben,

mevrouw,

[enz.]

---

1. Anna Catharina Römer (Romers) was gehuwd met Jean Seullin (geboren Amsterdam 1658), blijkens de geboorte van hun zoon Jacob, gedoopt 23 februari 1681 in Dordrecht.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN ANNA CATHARINA VAN RENESSE [LEIDEN]
25 JULI 1680
7153

Samenvatting: Huygens stuurt Anna van Renesse snaren voor haar harp en enkele muziekstukken.
Bijlage: composities (Huygens); harpsnaren.
Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, p. 958: ontwerp (autograaf).
Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. XCI, pp. 80-81: onvolledig (<De peur ... jamais moindre>).
— Worp 6, nr. 7153, p. 431: samenvatting.
— Rasch 2007, nr. 7153, pp. 1249-1251: volleig, met Nederlandse vertaling.
Glossarium: corde (snaar); harpe (harp); morceau (muziekstuk).

Transcriptie

À Madame de Warmont.

25 Julii 1680.

Madame,

De peur qu'il arrive de l'interruption à ce bel exercice de vos excellentes mains, je m'acquitte le plus promptement que je puis de la promesse que vous avez eu la bonté de souffrir que je vous fisse, sur ce qui pourra venir à manquer à vostre harpe vers les plus grosses cordes, puisque pour celles de dessus je pense avoir entendu, Madame, que vous en estes pourveue d'ailleurs. Je joins vos morceaux d'eschantillons à ceste petite provision, afin qu'il vous plaise de juger si j'ay fourni au besoin avec assez d'exactitude. Elle ne sera jamais moindre, Madame, en ce qui se trouvera de vostre plus grand service et de mon peu de capacité, à toutes les fois, qui vous daignerez me donner sujet de vous tesmoigner par mes obéissances à combien j'estime l'honneur d'estre creu,

etc.

Vertaling

Aan mevrouw van Warmont.

25 juli 1680.

Mevrouw,

Uit vrees dat er een onderbreking plaatsvindt in de oefening van uw voortreffelijke handen, los ik zo snel mogelijk de ¹belofte in die u mij heeft willen toestaan u te doen, betreffende wat zal kunnen gaan ontbreken aan uw harp bij de dikste snaren, aangezien wat de hogere betreft ik gehoord meen te hebben, mevrouw, dat u van elders reeds daarvan voorzien bent. Ik voeg voor u proeven van stukken bij deze kleine voorraad, opdat u zult willen oordelen of ik met de nodige precisie aan de behoefte tegemoet ben gekomen. Deze precisie zal nooit verminderen, mevrouw, in hetgeen tot uw dienst is en uit mijn geringe capaciteit voortkomt, steeds wanneer u mij waardig zult bevinden mij de gelegenheid te geven door mijn gehoorzaamheid te getuigen hoezeer ik de eer waardeer beschouwd te worden als,

enz.

---

1. Huygens bezocht het Huis Warmond op 21 juli 1680, op doorreis van Amsterdam naar Den Haag.

[CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)]
AAN URSULA PHILIPPOTA VAN RAESVELD [UTRECHT OF AMERONGEN?]
28 JULI 1680
7154

Samenvatting: Huygens stuurt Ursula van Raesveld een eigen muziekstuk van eenvoudig karakter. Hij verklaart zich bereid op verzoek gecompliceerder versies ervan op te sturen. Tevens informeert hij hoe de gambaleraar (Hacquart?) die hij heeft aanbevolen bevalt.

Over een antwoord van Ursula van Raesveld is niets bekend.

Bijlage: lied (Huygens).

Primaire bron: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 3, pp. 959-960: ontwerp (autograaf).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, nr. XCII, pp. 81-82: onvolledig (<Dès le premier ...pu attrapper>, <je me suis ... quelque nouvelle>, <En passant près ... que toutes vielles>).

— Worp 6, nr. 7154, p. 432: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7154, pp. 1251-1253: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Carolus Hacquart; Nolten; Anna Ursula van Reede; Margaretha van Reede; Anna Catharina van Renesse (vrouwe van Warmont).

Plaats: Leiden.

Glossarium: basse continue (basso continuo); chanson (lied); concert (muziekuitvoering); harmonique (harmonisch); harpe (harp); musicien (musicus); musique (muziek); vielle (viola da gamba).

Transcriptie

À Mademoiselle d'Amerongen.

28 Julii 1680.

Mademoiselle,

Dès le premier moment de loisir que j'ay pu attrapper dans ceste foule d'occupation, que vous sçavez en trois semaines d'absences sont capables d'accumuler, je me suis appliqué aveq joye à produire ce petit enfant dont vous avez daigné me sommer. Il est raisonnable que celuy que vous avez mis au monde la première vous paroisse infiniment plus aymable. Car comment pourroit-il manquer de l'estre, fils d'une si belle mère, et le mien, natif d'un si vieux père, de quelle sorte d'aggrément est-ce qu'il se peut flatter? Mais, Mademoiselle, il a falu vous obéir et c'est un devoir auquel vous ne me verrez jamais manquer. Après tout, je pense pouvoir espérer que vous ne trouverez pas ce stile tout à fait insupportable, depuis la patience que je vien de vous veoir prendre à souffrir la ravauderie d'un misérable Aleman, ce qui m'a tellement surpris, que je ne cesse de plaindre à par moy la peine que vous en avez voulu donner à vos excellentes mains, si vigoureuses et si capables, et si dignes d'estre employées à tout ce qu'il y a de plus beau. | 960 |

Je me suis gardé de charger ceste chanson de trop de musique, pour ne vous donner de la fatigue au lieu de vous esgayer. Si peut-estre j'ay tort de vous espargner qui pourriez suffire à beaucoup d'avantage, vous n'aurez qu'à parler et j'ose me faire fort de vous fournir des varietez assez redoublées, pour au moins en faire passer l'envie à des Noltens.

Je croy, Mademoiselle, que vos belles joueuses de vielle auront esté contentes de connoistre celle du bon bourgeois que je leur ay enseigné, comme il est musicien assez entendu, et en effet, homme à basse continue dans les grands concerts, qui est tout dire. D'ailleurs, personne pour son estat d'un entregent assez discret, elles en pourront tirer quelque secours dans la peine qu'elles prennent à se perfectionner en ceste gueuserie harmonique. Je seray bien aysé d'en apprendre par occasion quelque nouvelle. Mais bien plus le seroy-je, Mademoiselle, à toutes les fois que je pourray avoir l'honneur de vous tesmoigner à combien j'estime celuy de pouvoir estre creu,

etc.

En passant près de Leiden, j'ai fait ma cour chez madame de Warmont, qui m'a régalé de sa harpe, bien plus digne instrument que trente vielles.

Vertaling

Aan mevrouw van Amerongen.

28 juli 1680.

Mevrouw,

Zodra ik mij kon vrijmaken in de veelheid van bezigheden, die zich, zoals u weet, gedurende drie ¹weken van afwezigheid kunnen opstapelen, heb ik me vol vreugde erop toegelegd dit kind ter wereld te brengen waartoe u mij opdracht hebt willen geven. Het is vanzelfsprekend dat het kind dat u zelf als eerste het levenslicht hebt doen aanschouwen u oneindig veel aantrekkelijker voorkomt. Hoe zou deze ook anders kunnen, als zoon van zo'n schone moeder, en [daarnaast] de mijne, afkomstig van zo'n oude vader; op wat voor versierselen kan hij zich voorstaan? Maar ik moet u, mejuffrouw, gehoorzamen en in deze plicht zult u mij nooit zien tekortschieten. Trouwens, ik meen te mogen hopen dat deze stijl u niet helemaal onverdraaglijk zal zijn, gezien het geduld, waarmee ik u onlangs het lapwerk van een miserabele ²Duitser zag verdragen, hetgeen mij dermate verraste, dat ik niet ophoud de moeite te beklagen, die u uw voortreffelijke handen, zo geoefend en kundig, zo waardig om voor het allermooiste te worden ingezet, ervoor hebt willen laten doen.

Ik heb mij ervoor gehoed dit ³lied met te veel muziek te overladen, teneinde u niet te vermoeien waar ik u wilde verblijden. Wanneer ik misschien ongelijk had om u te besparen wat veel ten voordele had kunnen bijdragen, hoeft u slechts uw mond open te doen, en ik durf wel te beweren dat ik u naar behoren geornamenteerde varianten verschaf, om op zijn minst de behoefte aan het werk van lieden als Nolten te laten uitdoen.

Ik meen, mejuffrouw, dat uw schone ⁴gambaspeelsters tevreden zullen zijn de gamba van die brave ⁵burger te leren kennen die ik hun heb genoemd, aangezien hij een goed onderlegd musicus is en immers tijdens de grote uitvoeringen in de basso continuo voorziet, hetgeen genoeg zegt. Verder, aangezien hij een tamelijk bescheiden persoon is voor iemand met een dergelijke reputatie, kunnen ze zich daarop verlaten bij de inspanning die zij zich zullen getroosten om zich in deze harmonische armoede te vervolmaken. Het zal mij een genoegen doen bij gelegenheid enig nieuws hierover te vernemen. Maar veel meer, mejuffrouw, zal dat gebeuren telkens wanneer mij de eer vergund is u te kunnen betuigen hoezeer ik de eer acht te kunnen worden beschouwd als,

enz.

Langs Leiden komend, heb ik mijn opwachting gemaakt bij ⁶mevrouw van Warmont, die mij heeft verwend met haar [spel op de] harp, een instrument dat meer waarde heeft dan dertig viola da gamba's.

---

1. Huygens was van 3 tot 21 juli op reis door Brabant, Holland en Utrecht; van 16 tot 18 juli verbleef hij in Utrecht.

2. Nolten.

3. Het gaat waarschijnlijk toch om een luitstuk.

4. Misschien de twee dochters van Ursula: Margaretha (1667-1726) en Anna Ursula (1669-1749)?

5. Carolus Hacquart?

6. Anna Catharina van Renesse. Volgens het Dagboek (p. 84) ontmoette Huygens haar op weg naar Den Haag op 21 juli 1680.

[SUSANNA HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN [HAAR BROER CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)]
6 DECEMBER 1680
7163A

Vervolg op Susanna Huygens' brief van 21 november 1680 (OC 8, nr. 2233, pp. 306-308).

Samenvatting: Susanna bericht Christiaan over de gezondheid van hun vader, alsook over het huisconcert dat hij met medewerking van Catharina Smitz heeft gegeven.

Christiaan Huygens' antwoord is verloren gegaan. Susanna Huygens schreef opnieuw op 23 januari 1681 (OC 8, nr. 2237, pp. 313-315).

Primaire bron: Amsterdam, Univ. Bibl., Hs. 27, map Ax, nr. 27: brief (dubbelvel, 11x17cm, acbd | -; autograaf).

Vroegere uitgaven: OC 8, nr. 2234, pp. 309-310: volledig.

Namen: Jacob Boreel; Constantia Boudaen; Roeland Cau (drost van Hulst); Isabella Coymans; Philips Doublet; Coenraad Drost; Siccó Eeck; Coenraad van Heemskerck; George de Hertoghe; Hester de Hertoghe; Geertruida Hooft; Constantijn Huygens jr. (heer van Zeelhem); La Court; Susanna Rijckaert; Antoinette Schade van Westrum; Catharina Smitz; Aurelia Stala; Jan Teding van Berckhout (heer van Sliedrecht); Maurits de Wilhem; Constantia de Wilhem.

Plaatsen: Rotterdam; Rouen.

Glossarium: chanter (zingen); clavecing (klavecimbel); concert (concert); pièce (compositie); théorbe (theorbe).

Transcriptie

À La Haye, le 6me Décembre 1680.

C'est à mon grand regret, mon cher frère, que j'apprens par la lettre de *juffrou* La Court, que vous ettiez un peu incommodé de douleur ou des chaleurs dans la teste, mais, comme elle me dit qu'autrement vous vous portiez bien, j'espère d'apprendre bientôt que vous ne vous plaignez plus de rien. J'ay bien ma part quelque fois de la migraine et je plains plus que personne ceux qui souffrent des pareilles incommoditez. J'ay envoyé vos provisions à Monsieur de Hertoge à Rotterdam il y a plus de dix ou douze jours, et comme il avoit méné à sa sœur qu'il ne manquoit point d'occasion de les envoyer à Rouen, je ne doute pas ou vous les rescevrez bientôt. Je vous envoie la mémoire icy-jointe de ce qu'il y a dans le balot, et ce qu'il a cousté. J'espère que vous en |c| serez satisfait et qu'une autre fois vous me voudrez bien honorer de vos commissions. Mon père me payera ce qu'il y manque à l'argent de vostre rente à vie. Je ne doute pas ou vous serez satisfait de la pièce de toile que je vous envoie, aussi me semble[-t-]elle belle et fine pour son prix.

Mon père ne se trouve plus tant incommodé de ce bourdonnement dans la teste. Il se garde un peu du froid, le soir surtout, suivant le conseil des *medecijs* et de ¹ses amis, mais s'il me vouloit croire il feroit mettre plus des cheveux à sa calotte, mais il n'en veut rien faire jusques astheur.

Il y a quelque temps qu'il avoit la bonté de nous regaler d'un concert de sa théorbe, de laquelle il accompagnoit *juffrouw* Catrijn |b| Smits. Elle garde encore sa belle méthode de chanter, mais elle n'apprend rien de nouveau. Son innocent de mary y estoit aussi, qui jouoit quelque pièces sur le clavecing.

Vendredy passé nous fusmes régalez en bonne compagnie chez le frère de Zeelhem. C'est qu'il avoit perdu une gagure depuis longtemps à Madame Boreel, laquelle se devoit payer avec des huitres, ce qui ²se fist emplement. Il y avoyent outre cette dame et son bon mary Monsieur et Madame Caeuw, de Hulst, le *cousijn* Eeck et sa chère mo[i]tié, le *cousijn* de Wilm et sa sœur ainée, et encore le philosophe Heemskerck, et mon mary et moy. Tootje Schadé est encore du mesme humeur, qui nous l'avons connue il y a vingt et cinq ans, et c'est fort bien conservée, quoyqu'elle a desjà un grand garçon de la taille de son père, et une fille, qui est bien

---

1. <ces>.

2. <ce>.

jolie | d | et qui est l'ainée de ses enfens. Toutte la compagnie estoit de bon humeur et l'on se resjouissoit jusques à deux heures après minuit. Après qu'on avoit mangé de huitres en une grande quantité, nous trouvâmes dans une autre chambre un ambigu fort bien ordonné et apprêtté et mesme magnifique. Vous scavez que ma sœur *geen struijf om een eij sal bederven*.

Hyer au soir nous avons eu une semblable resjouissance chez Madame Brassier. La compagnie estoit un peu moins grande, mais la dame nous régala de la belle manière. Elle me demande tousjours de vos nouvelles et m'a recommandée une fois pour toutes de vous faire ses baisemains.

Toutte nostre famille se portte encore bien. Dieu vous veuille rendre vostre santé parfaite. N'oubliez pas, je vous prie, de nous faire sçavoir en quel estat vous vous trouvez. Adieu mon cher frère; mon mary vous salue très-humblement.

³Par occasion je vous prie de faire mes baisemens à la famille de la cousine Caron. | a | Dittes-moy, je vous prie, si Monsieur de Slydregt ne se void pas à Paris, et si vous n'avez pas ouy parler de Monsieur Drost.

Vertaling

Den Haag, 6 december 1680.

Tot mijn grote spijt, waarde broer, vernam ik uit de brief van juffrouw La Court dat u een weinig onwel was door pijnen of koortsachtigheid in het hoofd, maar aangezien zij heeft gezegd dat het u verder goed gaat, hoop ik spoedig te vernemen dat u nergens meer last van hebt. Ik heb af en toe mijn portie gehad van de migraine en ik beklaag meer dan wie dan ook diegenen die door soortgelijke pijnen worden geplaagd.

Ik heb tien à twaalf dagen terug uw voorschot gezonden naar de heer [George] de Hertoghe in Rotterdam, en aangezien hij zijn zuster ⁴[Hester de Hertoghe] had gezegd dat hij geen gelegenheid voorbij zou laten gaan om deze naar Rouen te versturen, twijfel ik er niet aan dat u deze spoedig zult ontvangen. Ik stuur u bij deze een lijstje van wat er in het pak zit en wat het heeft gekost. Ik hoop dat u erover tevreden zult zijn, en dat u mij een volgende keer [weer] met uw opdrachten wilt vereren. Vader zal mij hetgeen ontbreekt aan het geld van uw lijfrente betalen.. Ik twijfel er niet aan dat u tevreden zult zijn over de lap linnen die ik u heb gezonden; deze lijkt mij dan ook mooi en fijn te zijn in verhouding tot de prijs ervan.

Vader heeft niet meer zoveel last van het gezoem in zijn hoofd. Hij blijft uit de kou, vooral 's avonds, op aanraden van de dokters en van zijn vrienden. Maar als hij naar mij zou luisteren zou hij een zwaardere pruik moeten opdoen, maar daarvan wil hij tot nu toe niets weten. Enige tijd geleden was hij zo goed ons op een concert op zijn theorbe te trakteren, waarbij hij juffrouw Catharina Smitz begeleidde. Zij heeft nog steeds een fraaie manier van zingen, maar zij leert niets nieuws erbij. Eveneens aanwezig was haar brave echtgenoot, die enige stukken op het klavecimbel speelde.

Afgelopen vrijdag hebben we met goed gezelschap een ontvangst gehad bij broer [Constantijn Huygens jr., heer] van Zeelhem. Het was omdat hij alweer lang geleden een weddenschap met mevrouw [Isabella] Boreel [geboren Coymans] had verloren, welke moest worden betaald in oesters, hetgeen uitgebreid gebeurde. Aanwezig waren behalve deze dame en haar goede echtgenoot [Jacob] Boreel, mijnheer [Roeland] en mevrouw [Antoinette] Cau [geboren Schade van Westrum], [de drost] van Hulst, neef [Sicco] Eeck en zijn dierbare wederhelft [Aurelia Stala], neef Maurits le Leu] de Wilhem en zijn oudste zuster [Constantia], alsook de filosoof [Coenraad van] Heemskerck, en mijn echtgenoot [Philips Doublet] en ik. Tootje Schade heeft nog steeds hetzelfde karakter dat wij al vijftientig jaar kennen, en het is gaaf bewaard gebleven, hoewel zij al een grote zoon heeft die even groot is als zijn vader, en een dochter, die erg leuk is en de oudste is van haar kinderen. Het hele gezelschap was in goede stemming en feestte door tot twee uur na middernacht. Nadat wij grote hoeveelheden oesters hadden verorberd, troffen wij in een andere kamer een zeer fraai geordende en

---

3. <Par occasion ... Monsieur Drost.> in de marge.

4. De ongetrouwde Hester is waarschijnlijker dan de getrouwde Maria en Johanna?

toebereide, en zelfs schitterende gevarieerde dis; u weet dat mijn schoonzuster [Susanna Rijckaert] ⁵geen struif zal bederven omwille van een ei.

Gisteravond [5 december] hebben we een soortgelijk feestje gehad bij mevrouw [Geertruid] Brasser [geboren Hoof]. Het gezelschap was iets minder groot, maar de dame onthaalde ons op fraaie wijze. Zij vraagt mij altijd naar nieuwtjes van u en heeft mij opgedragen, eens en voor altijd, u haar groeten over te brengen.

De hele familie is nog steeds gezond en wel. God geve u uw volledige gezondheid weerom. Vergeet toch niet, zo vraag ik u, ons te laten weten hoe het met u gaat. Vaarwel, waarde broer, mijn echtgenoot groet u zeer nederig.

Ik verzoek u bij gelegenheid de familie van nichtje [Constantia] Caron [geboren Boudaen] mijn groeten te willen brengen. Zegt u mij alstublieft of de [heer Jan Teding van Berckhout] heer van Sliedrecht soms in Parijs is, of dat u van de heer [Coenraad] Drost heeft horen spreken.

---

5. 'Geen struif om een ei bederven': niet al te karig zijn, anders komt men bedrogen uit.

[CHRISTIAAN HUYGENS (PARIJS)]
AAN ZIJN VADER CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
27 DECEMBER 1680
7165

Vervolg op een verloren gegane brief van Christiaan Huygens aan zijn vader.

Samenvatting: Christiaan bericht aan zijn vader over zijn tot nog toe goeddeels mislukte zoektocht naar muziekstukken van o.a. de La Barre.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 45: brief (dubbelvel, ab | d, 13,5x20cm; autograaf).
— Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 36I, fol. 41v: later afschrift (apograaf [Constantijn (V) Huygens]).

Vroegere uitgaven: OC 8, nr. 2236, pp. 312-313: volledig.

— Worp 6, nr. 7165, p. 436: samenvatting.

— Rasch 2007, nr. 7165, pp. 1253-1255: volledig, met Nederlandse vertaling.

Namen: Angelo Michel Bartolotti; Nicolas Hotman; Constantijn Huygens jr.; Léonard Itier; Pierre de la Barre jr.

Plaats: Saint-Germain.

Glossarium: basse de viole (basviola da gamba); composer (componeren); pièce (compositie); théorbe (theorbe).

Transcriptie

¹À Monsieur

Monsieur de Zulichem, etc.

À La Haye.

---

²À Paris, ce 27 Décembre 1680.

³Je n'ay rien receu par le dernier ordinaire. J'aurois esté bien aise de voir ce que vous diriez de mes vanteries, dont ma dernière lettre estoit pleine. La semaine passée je n'escrivis qu'au frère de Zeelhem, et le priay de vous faire sçavoir le bon estat de ma santé, qui continue encore, Dieu mercy, à un rheume près, qui m'a commencé depuis deux jours.

Il y avoit desjà quelque temps ⁴que l'on parloit d'une comète, mais on n'en a rien veu icy jusques à hier au soir vers les 5 heures et demie, lorsque le ciel estant devenu fort clair, elle parut d'une grandeur ⁵surprenante, avec la queue fort longue et bien marquée. Je n'ay jamais vu de comète de cette force, et vous pourrez me dire si celle de l'an 1618 luy ressembloit. Il fait beau aujourd'huy, ce qui attirera ce soir une infinité de monde à l'observatoire, car ils croient qu'on verra bien mieux de là que d'ailleurs, et prétendent que les astronomes doivent rendre raison de ce phénomène, et mesme de ce qu'il signifie. ⁶L'on vient desjà de me consulter de 2 ou 3 endroits, et il ne tiendra qu'à moy de faire accroire aux badauts tout ce que je voudray.

Pour ce qui est de vostre commission pour Monsieur ⁷la Barre, je ne sçay comment faire, puisque j'apprens qu'il se tient tousjours à Saint-Germain. J'ay pourtant prié un de ses confrères de luy parler de ma part. Ce

---

1. CH 36: adres ontbreekt.

2. CH 36: datum onderaan. Opschrift: <Au Monsieur de Zuylichem.>.

3. CH 36: <Je n'ay rien ... commencé depuis deux jours.> ontbreekt.

4. CH 36: <qu'on>.

5. CH 36: <fort surprenante>.

6. CH 36: <On>.

7. CH 36: <de la>.

confrère s'appelle Monsieur Itier, qui joue fort bien du théorbe et de la basse de viole. J'espérois ⁸de pouvoir avoir quelques pièces de luy, mais il dit de n'en avoir que de Hotteman et du Sieur Angelo Michieli, et m'assure que Monsieur la Barre n'en a point d'autres aussi, et qu'il n'en compose point luy-mesme.

Vertaling

Aan de heer van Zuilichem, enz.

Te Den Haag.

Parijs, 27 december 1680.

Bij de laatste reguliere postzending heb ik niets ontvangen. Ik had gaarne vernomen wat u zou zeggen op het gepoeh waarmee mijn laatste ⁹brief geheel gevuld was. Vorige week heb ik slechts ¹⁰geschreven aan mijn broer Constantijn, en hem verzocht u te laten weten dat ik goed gezond ben, hetgeen, goddank, voortduurt, behalve dan een reumatische *aanval*, die twee dagen geleden de kop opstak.

Het is alweer enige tijd geleden dat men sprak over een komeet, maar men had hier nog niets gezien tot ¹¹gisteravond tegen half zes, toen, terwijl de hemel zeer helder was geworden, deze verscheen met een verrassende grootte en met een lange en duidelijk afgetekende staart. Ik heb nog nooit zo'n krachtige komeet gezien, en u zou mij kunnen zeggen of die van 1618 er gelijkenis mee vertoonde. Het is vandaag mooi weer en dat zal vanavond een massa mensen naar het observatorium trekken, want zij denken dat zij vandaaruit veel beter kunnen zien dan elders, en zij vinden dat de astronomen dit verschijnsel moeten verklaren, en zelfs moeten aangeven wat het betekent. Men is mij vandaag al van twee à drie kanten komen raadplegen, en niets staat mij in de weg om deze nieuwsgierigen te laten geloven wat ik wil.

Wat uw opdracht aangaande de heer [Pierre] de la Barre betreft, ik weet niet hoe ik dat moet aanpakken, aangezien ik heb vernomen dat hij nog steeds in Saint-Germain verblijft. Ik heb niettemin een van zijn collega's verzocht namens mij hem erover aan te spreken. Deze collega is de heer [Léonard] Itier, een voortreffelijk bespeler van de theorbe en de basgamba. Ik hoopte enkele stukken van hem te kunnen krijgen, maar hij zegt alleen maar werken van [Nicolas] Hotman en van de heer Angelo Michel [Bartolotti] te hebben, en verzekert mij dat de heer La Barre ook geen andere heeft, en dat hij ze zelf niet componeert.

---

8. CH 36: <de pouvoir> ontbreekt.

9. Christiaan Huygens aan zijn vader Constantijn, november 1680 (verloren).

10. Christiaan Huygens aan zijn broer Constantijn, 20 december 1680 (OC 8, nr. 2235, pp. 310-312).

11. 26 december 1680.